

Vojtěch Kolman
 O ČEM SE NEDÁ MLUVIT,
 O TOM SE MUSÍ ZPÍVAT
 Od formy zobrazení k formám
 života

Praha (Filosofia) 2017, 296 str.

Text otevírá krajinu, prostor a obrazy. To samo je obraz, a možná také ne. Situaci fixují dvě strany: jednak si člověk příliš nemůže vybírat sám sebe, jednak je tu text sám. S knížkami je to zajímavé, protože všechny vypadají tak nějak stejně. Na začátku většinou začnou písmena, pak to jde dál, k tomu nějaké obrázky, tabulky, ilustrace, pak to končí, většinou tam, kde už nezbyvá moc stránek; do toho nějaká obloha edičních poznámek, patitulů, rejstříků, obsahů, edičních řad – čest výjimkám.

Kniha leží v horku na stole. Má mechově zelené desky s karmínovou předsádkou, listy z, doufejme, kvalitního dřevního papíru. Vevnitř je z většiny složena z dílců, které již vyšly jako samostatné články či byly jinak předneseny a byly pro potřeby publikace poupraveny, v hranách asi oříznuty a vnitřně pojmově sklíženy tak, aby tvořily jeden táhlý postupující celek. To má výhodu: jednotlivé části si podržely vlastní centrum a motivy, jež se v knize objevují, se tak ukazují ve vždy již trochu posunutém a opracovaném aspektu. Takto taktovaný text plyne s proměnlivou hustotou, většinou střídavým, někdy až suchopárným tónem (to není výtka), sám sebe průběžně komentuje, někdy zhoustne do fundamentálních pasáží, jindy uteče a z obecné roviny do něčeho kon-

krétního píchne. Výklad průměrnému filosofickému laikovi – to je ale jeho vina! – ztěžkne v matematických pasážích; v oddíle věnovaném hudební nauce rozkvete.

Kniha Vojtěcha Kolmana kráčí mezi zdánlivě disparátními oblastmi, neboť se pohybuje od matematiky a logiky k hudbě, od logické analýzy nekonečna přes teorii emocí přejde k opeře. Vedle kalkulu, Brandoma a Sellarse stojí Verdi a Wagner. Takové tematické a historické rozpětí však není samoúčelné a dělané pro efekt, není roubováním cizího na cizí, nýbrž je roztáhnutím, které má vlastní obsaženost, jež ukazuje mimo svůj žánr, kdy přepadne k hudbě. Avšak stále ještě není hudbou.

Kolmanova kniha je knihou o filosofii a poznání. Je to kniha o myšlení, které – aby bylo přiměřené – nemůže jen tak začít, protože to, co myšlení stíhá, také jen tak nezačíná. Kniha je knihou o sémantické a jiné stabilitě, která není zadarmo nebo vytažená ze vzduchu. Je to kniha o hranici, rozporu a imanenci, kniha proti naivitě, s níž se nelze prvoplánově, tedy naivně vypořádat. Do kontextu tzv. analytické filosofie – to je zkratka – přináší pojem zprostředkování, tedy časovosti, a sice způsobem, který tomuto pojmu odpovídá. Mluvení o jiném je totiž mluvení o sobě a řeč o radikalitě musí být sama radikální. Napsáno je to v ní sice jinak, ale právě proto se to zde musí říct jinak.

Řeklo se, myšlení je navazování. Kolmanova práce si rozepnula prostor, který drží ve třech rozích těžké váhy: Wittgenstein *Tractatu* (W1), Hegel, především z *Vědy o logice* (H1) a *Fenomenologie*, a Wittgenstein *Filoso-*

fických zkoumání (W2). Mezi těmito gravitačními centry se kniha pohybuje, prostředkuje, je prodloužením a setkáním jejich extrémů. Přibrzdjuje jejich dostředivé tendence a nechává je setkat se v téže pointě, s přítakáním a prodloužením H1 a W2 a s kritickým přítakáním a překonáním W1.

Jeden z pantů knihy tvoří rozbor pasáží o „špatném“ nekonečnu z H1, kterému se Vojtěch Kolman věnoval již jinde,¹ a jejichž správné uchopení – jež však nemůže mít podobu pohybu z místa na místo, aniž by se „prostor“ změnil sám – přivede rovnou dovnitř „Hegelova myšlení“ (u vědomí toho, jak je tato formulace nejpřesnější). Vlastním idiomem můžeme výnos shrnout takto: vždy již předjednaný a mimo jšoucí exteriér *eo ipso* není; řešení problému (sporu, paradoxu) nemůže mít podobu řešení, které by se problému postavilo, neboť jej jenom zopakuje; lopotu myšlení a vidění v přímém směru, svízel perspektivy, progres/regres *ad nauseam* zastaví pouze jeho ponechání v logické sublimaci, v odehrávajícím se nahlédnutí, že realita je tak daleko, až už je tady, že numinózum je zde. Na stejnou figuru lze ostatně, avšak v jiném měřítku, narazit i v Hegelových spisech jenského období, při diagnóze maléry přítomnosti, je(n)ž má jakožto dějinné pozitum podobu rozdvojení, které nelze odstranit odstraněním. Scházející exteriorialitu řešení – výraz „řešení“ je zde emblém – nahrazuje přítomnost, respektive působící přítomnost: exteriér je vykázan jakožto minulost, jako vnitřek pojmu a výraz práce na něm.

Tím vede spojení k Wittgensteino-vi. Opět exteriér, neboť jeden z výnosů z W1, jeví se mi, je: vnějšek v podobě špatně postavené hranice je přítomen přímo v *Tractatu*. Na jeho konci (tvrzení 7) zesílí – viz výše –, proto mizí, čímž padá triviální určení filosofie jako předepisujícího podniku. Výnos z W2 pak navazuje přímo na W1 a H1. To-lik jedna z interpretací knihy Vojtěcha Kolmana.

Půjdeme od lesa. Jsou teoretické texty, které tekou a projikují nad sebe ob-sahy. Ten vztah je přímý, zdánlivě bezprostřední a neproblematický; nastiňují teorii, která je v horším případě špatně zachyceným něčím, v lepším případě zahlédnutím podstatného. W1, W2 ani H1 ničím takovým nejsou. Struktura W1 je známá – text se chce žebříčkovitě větvit, nakonec se smete. W2 je jazyk, který se nese sám a hraje si, lomí se do perspektiv, klesá a zase se nese nahoru. H1 je konkrétní, ostatně jako vždy, kdy nechá Hegel mluvit věc samu a neprodlévá v odkazech na představy mimo element vlastní věci. Takové texty nepřipouštějí interpretaci, nic nede-notují, nic neodsouvají, vše, co padne, se ve vlastním modu děje na místě. Je to v podstatě příběh vyprávěný časově indexovanými logickými či jinými kategoriemi, jenž chce být metafyzickým performativem.

Je stará hegelianská devíza, že forma přepadává v obsah a naopak. Kniha si toho je vědoma a bere si z H1 a W2, v obém případě v moderátní podobě, neboť ztratit se v extrému k ničemu není a jenom to dosvědčuje nepoučenost. V případě W2 je to *po-*

¹ V. Kolman: *Úvodní studie*, in: V. Kolman – R. Roreitner (vyd.), *O špatném nekonečnu*, Praha 2013, str. 11–74.

užití – tedy *jinými* prostředky podané vysvětlení „přehledného znázornění“ W2. W2 nemůže být v knize přiměřeněji přítomen jinak, než že je přítomen jinak než pouhým vysvětlujícím, a proto oddalujícím zachycením W2. K tomu se W2 používá i na jiná témata (hudba a spol.), kterážto aplikující použití sebe sama zpětně sankcionují. V případě H1 je to nahrazení počátku (tedy prostředkování bezprostředna) příběhem na vícero úrovních: v přesunu z matematiky a filosofie k hudbě, v přivedení do vědomí, že analytická filosofie má dějiny (W1 je přítom konturační pozadí), či na naznačované mikroúrovni autora. Hypotéza: tento příběh však i tak musí mluvit k věci, k tomu, co je, proto se na logické úrovni ve smyslu H1 nemožnost zprostředkování bezprostředna vykáže jako to, co je, tedy zprostředkované bezprostředno.

Padla řeč o exteriéru, který je v knize problematicky přítomen a odsouván ve prospěch roztáhnutí, vnitřního rozčlenění pojmu. Je-li vnějšek příliš málo (nebo snad: je-li tento na myšlení příliš moc, aby jej fixovalo?), pak je ve hře – a tohle zde není tvrzeno zvnějšku? – zápas o vždy již dočasnou a nedefinitivní sémantickou a jinou stabilitu jako prostřední (a prostředkující) prvek mezi nedostižným, protože chimérickým tvrdým exteriérem (H1, W2) a nezachytitelným interiérem, platícím za recidivu exteriéru takříkajíc z druhé strany (W2, částečně asi H1). Prostředkujícím činitelem stability je pak logická historie (H1) či jazyková praxe (W2).

Kniha je tedy hledáním střední pozice prohloubením nouze z W1, která

má podobu potřeby říci, co říct nelze. Proponovaným médiem uskutečňované – nikoliv jen uskutečněné – nemožnosti je jí umění, které je s to zrcadlivě představit situaci v její celkovosti, tedy i s jejím představováním. Probíhající pohyb proto nemůže být přímý, nýbrž šikmý. Jeho podstatným momentem je přecházení do sféry viditelnosti či sdílení, kterou ustavuje a udržuje teprve zvnějšňování, tedy výroba vnějšku, a tedy i normativity.

Čte-li pozorný čtenář, všimne si, že na některých místech se kniha více či méně konkretizuje do destrukce „korespondenční teorie pravdy“, která nemůže probíhat s pohledem k nějakému silnému úběžníku mimo ni (mimo teorii, a *tedy* i destrukci), nýbrž působí jako překonaný rozpor, kterým trpěla. Proto ani význam uvozovek v předchozí větě nemůže být toliko citující a ironický, nýbrž především podtrhuje obsah jako dějinný sediment.

Kniha Vojtěcha Kolmana je sekundární literatura, protože obsahuje druhý krát. Aby bylo rozuměno: sekundární nikoliv ve smyslu osekání, zjednodušení, přežvýkání pro ty, kteří jsou nebo musejí být líní číst. Kniha je přiznaná a zamýšleně sekundární proto, že je zde potřeba, že se něco musí produktivně zopakovat a shrnout, protože přítomnost se musí dokončit a získat obsah jako přítomnost minulého v jeho minulosti. Knihu nese étos roztáhnutí, jež zajistí význam – „zprostředkované bezprostředno“ – a vědomí hranice, kterou je v tomto třibení potřeba jako hranici držet, a současně překračovat.

Petr Příkryl